

Suomen ylioppilaskuntien liiton lausunto sivistysvaliokunnalle hallituksen esityksestä valtion talousarvioksi vuodelle 2025

HE 109/2024 vp

SYL kiittää mahdollisuudesta lausua esityksestä valtion talousarvioksi ja esittää lausuntonaan seuraavaa.

SYL keskittyy lausunnossaan kahteen kokonaisuuteen, opintososiaalisiin etuuksiin kohdistettuihin määrärahoihin sekä korkeakoulujen rahoitustasoon suhteessa tavoitteeseen nostaa nuoren ikäluokan koulutustaso mahdollisimman lähelle 50 %:a vuoteen 2030 mennessä.

Opintososiaalisiin etuuksiin kohdistetut määrärahat

Opiskelijoiden siirto opintotuen asumislisälle ja siitä seuraava toimeentulotukimenojen kasvu

Talousarvioehdotukseen sisältyy opiskelijoiden siirrosta yleiseltä asumistuelta opintotuen asumislisälle aiheutuvat määrärahojen muutokset. Siirto tarkoittaa 161 miljoonan euron lisäystä opintotuen asumislisän menoihin momentille 29.70.55 ja 182 miljoonan euron vähentämistä yleisen asumistuen menoihin momentilta 33.10.54. Muutos on määrä toteuttaa 1.8.2025 alkaen, joten talousarviossa näkyvät nettovaikutuksiltaan 21 miljoonan euron muutokset vastaavat viiden kuukauden osuutta vuodesta 2025. Hallituksen sopeutuspäätöksen mukaisesti opiskelijoiden asumisen tukimenojen tulee vähetä 57 miljoonalla eurolla vuonna 2028.

SYL vastustaa siirtoa, sillä se heikentää opiskelijoiden lukuvuoden sekä lomakauden aikaista toimeentuloa, lisää toimeentulotuen käyttöä, lisää opiskelijoiden välisiä tuloeroja, heikentää asumisen tuen vastaavuutta alueellisiin eroihin asumiskustannuksissa ja tekee opiskelijoiden etuuksista entistä heikommin yhteensopivia muun sosiaaliturvan kanssa.

Opiskelijoiden siirto yleiseltä asumistuelta opintotuen asumislisälle on leikkaus opiskelijoiden toimeentuloon, joka toteutetaan jo aiemmin päätettyjen ja toteutettujen leikkausten päälle.

Hallituskaudella opiskelijoiden rahamääräisten etuuksien heikennykset ovat ennennäkemättömiä ja kohdentuvat opiskelijoihin suhteettoman suurina. Muutosten seurauksena yksinasuvan opiskelijan etuuksien ostovoima voi laskea jopa 233 euroa opiskelukuukautta kohden vuonna 2027 verrattuna vuoteen 2023, kun huomioidaan asumislisälle siirron (jopa -99–170€) lisäksi opintorahan indeksijäädytyksen (-31,70€) sekä opintolainan lainantakauksen nostosta aiheutuvat korkokulut (-32€/kk). Tämä on lähes kolmasosan leikkaus opiskelijan rahallisiin etuuksien ostovoimaan hallituskauden aikana.

SYL tahtoo tuoda sivistysvaliokunnan tietoon huolen siirron aiheuttamasta opiskelijoiden toimeentulotuen käytön lisääntymisestä. Toimeentulotukimenojen arvioidaan talousarviossa lisääntyvän siirron myötä vain 2,7 miljoonalla eurolla vuonna 2025 ja OKM:n lakiluonnokseen sisältyvän arvion mukaan 6,6 miljoonalla eurolla vuodesta 2026 eteenpäin.

Kun opiskelijoiden siirto yleiselle asumistuella toteutettiin vuonna 2017, toimeentulotukimenot vähenivät Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomuksen mukaan peräti 44 miljoonalla

eurolla, eli moninkertaisesti verrattuna siirron perumiseen liittyvään 6,6 miljoonan euron arvioon. Tämän perusteella SYL esittää huolen, että toimeentulotuen menojen kasvu on mahdollisesti arvioitu huomattavasti alakanttiin. Toimeentulotuen menojen kasvu saattaa syödä valtaosan siirrolla tavoitellusta säästöistä. Toimeentulotuki on erityisesti nuorille työkykyisille ihmisille kohtuuton kannustinloukku ja lisäksi hallitus tavoittelee toimeentulotuen käytön voimakasta vähentämistä. Näillä perusteilla siirto on hyvin epätarkoituksenmukainen.

Opintolainahyvityksen ja opintolainan valtiontakausmenojen voimakas kasvu

Talousarvion opintotukea koskevien momenttien suurin 25,9 miljoonan euron menolisäys on kirjattu opintolainojen valtiontakausa koskevalle momentille 29.70.52. Se aiheutuu erityisesti voimakkaasta opintolainojen takausvastuusuoritusten, opintolainahyvitysten sekä maksettujen korkoavustusten kasvusta. Kasvu on suoraa seurausta opiskelijoiden etuuksien heikkenemisestä, velkaantumisesta ja korkotason noususta.

SYL pitää järkyttävänä sitä asiantilaa, että vuonna 2025 valtio maksaa takaajana pankeille enemmän opintolainoja (106,4 me) kuin Kansaneläkelaitos maksaa yhteensä opintolainahyvityksiä (98,3 me) ja korkoavustusta (5,2 me). Tilanne kertoo siitä, että entistä suurempi joukko opiskelijoita ja hiljattain valmistuneita on ajautunut vaikeuksiin kasvaneiden opintolainataakkojensa kanssa, mistä koituu valtiolle suuria kustannuksia. SYL pitää välttämättömänä etsiä keinoja parantaa opintolainojen turvallisuutta esimerkiksi säätämällä opintolainan korkosuojasta ja parantamalla korkoavustuksen ehtoja. Myös opiskelijoiden rahamuotoisia etuuksia tulisi vahvistaa niin, että opiskelijoiden opintolainaan turvautumisen tarve vähenee.

Muita huomioita opintososiaaliin etuuksiin liittyen

Korkeakouluopiskelijoiden ateriatukeen on osoitettu 39 564 000 euroa, mikä on 64 000 euroa enemmän kuin kuluvana vuonna 2024. Ateriatuen tason esitetään pysyvän ennallaan 2,55 eurossa aterialta. Kuitenkin opiskelijaravintolat ovat kohdanneet edellisen vuonna 2023 ateriatukeen toteutetun korotuksen jälkeen noin 5 prosenttia vastaavan tuotantokustannusten nousun. SYL ehdottaa, että eduskunta korottaa opiskelijoiden ateriatukea 2,55 eurosta 2,85 euroon. Samalla OKM:n tulisi valmistella samansuuruinen korotus opiskelijalounaiden enimmäishintaan. Lisäksi SYL toivoo, että ateriatuen ja aterian enimmäishinnan korotukset toteutettaisiin jatkossa osana säännöllistä talousarvioprosessia niin, että korotukset toteutuisivat säännönmukaisesti ja opiskelijaravintoloiden toimintaedellytykset pysyvät ennustettavina.

Talousarvio toteuttaa edelleen Orpon hallituksen päättämiä etuuksien indeksijäädytyksiä, jotka koskevat myös opintorahaa, huoltajakorotusta sekä oppimateriaalilisää. Jäädytysten vaikutuksesta näiden opintotukeen kuuluvien etuuksien ostovoima heikkenee edelleen vuonna 2025. SYL huomauttaa, että opintoraha on menettänyt ostovoimaansa lähes jatkuvasti vuodesta 1992 lähtien lukuun ottamatta muutamaa poikkeuksellista vuotta. SYL toivoo, että tätä taustaa vasten indeksikorotukset voitaisiin toteuttaa opintotukeen vuonna 2025.

SYL on huolissaan opintotuen muutoksenhakulautakunnan toimintamenojen riittävydestä vuonna 2025. Määrärahaan on osoitettu vuodelle 2025 vain 2 000 euron korotus, joka ei riitä kattamaan tulevaa kustannusten nousua ja turvaamaan opintotukea koskevien valitusten ripeitä käsittelyaikoja.

Opintososiaalisten etuuksien tulevaisuudenkuva

Kuluvan hallituskauden päätökset ovat muuttamassa opiskelijoiden toimeentulon ja etuuksien kokonaisuutta perustavanlaatuisesti heikompaan suuntaan. Opiskelijoiden rahamääräisten etuuksien ostovoima on heikkenemässä lähes kolmanneksella ja jäämässä selkeästi jälkeen pohjoismaisista vertailukohdista. Samaan aikaan opiskelijoiden velkaantuminen ja opintotuen lainapainotteisuus ovat

nousemassa huolestuttavalle tasolle. Opiskelijat ovat sosiaalisena ryhmänä jäämässä vuosikymmenen suurimmaksi häviäjäksi tavalla, jolla tulee olemaan syviä vaikutuksia tulevana vuosikymmenenä kokonaisen sukupolven hyvinvoinnin, taloudellisen aseman ja elämän virstanpylväiden saavuttamisen lähtökohtien osalta. Valtion taloudellisen tilanteen oikaiseminen tulevaisuuden ja nuoren sukupolven kustannuksella on anteeksiantamaton ja mahdollisesti tuhoisa päätös aikamme päätöksentekijöiltä.

Korkeakoulutus säästy leikkauksilta, mutta panostukset eivät riitä koulutustason nostoon

SYL kiittää siitä, että korkeakoulutukseen ja tutkimukseen varattuihin määrärahoihin ei talousarviossa kohdistu leikkauksia ja että tarvittavat indeksikorotukset rahoitukseen tehdään. Hallitus on kuitenkin sitoutunut ohjelmassaan Suomen koulutustason nostamiseen mahdollisimman lähelle 50 % nuorissa ikäluokassa vuoteen 2030 mennessä. Tavoitteen edistämiseksi ehdotetaan 10,5 miljoonan euron lisäystä kohdennettavaksi uusiin aloituspaikkoihin vuonna 2025 (yhteensä 41,3 miljoonaa vuosina 2024–2027).

SYL pitää tavoitetta koulutustason nostosta tärkeänä mutta toimenpiteitä riittämättöminä. 10,5 miljoonaa euroa vuosittain neljän vuoden ajan ei vastaa lainkaan koulutustason nostotavoitteen todellisia kustannuksia, jotka on esimerkiksi korkeakoulujen kestävän kasvun ohjelmassa arvioitu korkeimmillaan 177,1–190 miljoonaa euroon vuositasolla vuoteen 2035 saakka. Hallituksen rahoituslisäykset ovat siis mittaluokaltaan täysin riittämättömiä koulutustason nostoon.

Hallitus pyrkii tavoittelemaan koulutustason nostoa kohdentamalla entistä enemmän opiskelupaikkoja ensikertalaisille muun muassa rajoittamalla opiskelijoiden oikeutta useampaan kuin yhteen opiskelupaikkaan kerrallaan sekä lisäämällä vuonna 2025 voimaan tuleviin korkeakoulujen rahoitusmalleihin rahoitusindikaattorin, joka palkitsee ensikertalaisista opiskelijoista. SYL haluaa huomauttaa, etteivät opiskelupaikkakikkailu ja ensikertalaisten suosiminen ole toimenpiteinä riittävä koulutustason nostoon, vaan tarvitaan pysyvä riittävä korotus perusrahoitukseen. SYL pitää huomionarvoisena sitä, että useat toisen opiskeluoikeuden hakijat ovat alanvaihtajia, jotka eivät ole vielä valmistuneet ensimmäisestä tutkinnostaan eivätkä siten ole vielä nostaneet koulutustasoa. Alanvaihdon mahdollisuuksien heikentämisellä ei siten tule olemaan huomattavia positiivisia vaikutuksia koulutustason kehitykseen.

SYL ehdottaa, että hallitus käynnistäisi valmistelutyön parlamentaarisen sovun laatimiseksi koulutustason noston rahoittamiseksi. Ainoa kestävä tapa nostaa Suomen koulutustaso OECD-verrokkimaiden tasolle on parlamentaarinen sitoutuminen hallituskaudet ylittävään pitkäjänteiseen rahoitussuunnitelmaan. Lisäksi on huolehdittava riittävästä oppimisen tuesta sekä panostettava sekä opiskelijoiden että henkilöstön hyvinvointiin.

Lisätietoja

Sakari Tuomisto, sosiaalipolitiikan asiantuntija (toimeentulo, asuminen)
sakari.tuomisto@syl.fi, 040 687 6353

Heidi Rättyä, koulutuspolitiikan asiantuntija (korkeakoulujen rahoitus ja rakenteellinen kehittäminen)
heidi.rattya@syl.fi, 041 515 2231